

A HALÁLBÜNTETÉS BEVEZETÉSÉRŐL – ÉLETKÉPES VAGY HALVA SZÜLETETT ÖTLET?

Kovács János

Miközben a kormánypártok és a Jobbik társadalmi támogatottsága közötti olló egyre szűkül, a Fidesz ismét megpróbálja „kifogni a szelet a radikálisok vitorlájából”. A második és a harmadik Orbán-kormány a múltban is előszeretettel vette át és (részlegesen) valósította meg jobboldali riválisának egyes népszerű, vagy annak ítélt programpontjait. Az elmúlt hónapok közvélemény-kutatási adatainak, valamint a tapolcai időközi országgyűlési választás eredményének tükrében, látva a szélsőséggel való megbélyegzés és ríogatás hatásosságának hiányát, a nagyobbik kormánypárt ismét újrhangolta politikai kommunikációját. Orbán Viktor április 28-i pécsi látogatása alkalmával – reagálva egy nemrég elkövetett, a közvéleményt mélyen megrázó bűncselekményre – felvetette a halálbüntetés újbóli (1990-ben AB-határozat mondta ki a halálbüntetés alkotmányellenességét) bevezetését. Azon túlmenően, hogy e büntetési nemnek a jogrendszerbe való esetleges visszaillesztéséről való társadalmi vitát a Jobbik választási programja¹ is tartalmazza, korábban Lázár János is kampányolt a kérdéssel. Azt tehát láthatjuk, hogy immár vezető kormánypárti politikusok is igyekeznek a legitim közéleti diskurzusok körébe visszatorolni e témát, ám alapos a gyanú, hogy mindezt csupán a (megkérdőjelezhető) politikai racionalitás mondatja e szereplőkkel. Járjuk is körbe a témát!

Először is érdemes leszögezni, hogy a halálbüntetést mint büntetési formát a 23/1990. (X. 31.) AB-határozat előtt a Btk. a főbüntetések között az első helyen szabályozta. Olyan bűncselekményeket lehetett így szankcionálni, mint az emberiség elleni bűncselekmények egyes esetei, az emberölés minősített esete, terrorcselekmény, valamint bizonyos katonai bűncselekmények. Megszüntetésére azért került sor, mert 1.) a rendszerváltoztatással a nyugati értékek és a jogharmonizáció útján indult el az ország, 2.) az emberi jogokkal összeférhetetlen büntetési eszközről van szó, ami az élethez való abszolút jogot és az emberi méltósághoz való jogot korlátozta, 3.) megmásíthatatlan és jóvátehetetlen büntetési forma, 4.) kriminológiai szempontból a halálbüntetés visszatartó/elrettentő ereje megkérdőjelezhető. Természetesen ezeket az érveket is lehet vitatni, sőt morális igazságot találhatunk a támogatói oldalon is, ami gyakran párosul a társadalmi többség igazságérzetével, valamint azzal a közkeletű vélekedéssel, miszerint a büntetőjog nem elég szigorú az elkövetőkkel szemben, elég csak az ún. „három csapásra”, vagy a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés (tész) magyar jogrendszerbe

---

¹ Kimondjuk. Megoldjuk. – A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzet felemelkedéséért. 2014. 46. o.

implikálása körüli vitákra², vagy a közvélemény elementáris felháborodását kiváltó, kirívó bűnesetekre gondolnunk (mint amilyen a Szita Bence-gyilkosság is volt). A morális dilemmák másik fő aspektusa a hit kérdésével mutat korrelációt: egy hívő keresztény ember, egy tradicionálisan keresztény értékeken nyugvó közösség támogathatja-e a halálbüntetést. Ha a (magyarországi) egyházak teológiai alapvetésein nyugvó állásfoglalásait³ vizsgáljuk, elmondható, hogy a „történelmi egyházak” közül egyedül a Katolikus Egyház álláspontja megengedő. Tehát az az érvrendszer, amit a KDNP képvisel a kereszténység és a halálbüntetés viszonyáról, egy megdönthető érvelésen alapul. II. János Pál pápa Evangelium Vitae kezdetű enciklikájában így fogalmaz: [nagy körtekintés mellett] „halálbüntetést csak végső esetben szabad alkalmazni, amikor a társadalom megvédése más módokon nem lehetséges. Ma azonban, amikor a büntetőjog egyre fejlettebb, ilyen esetek nagyon ritkák, ha egyáltalán előfordulnak”⁴. A korrektség ugyanakkor megkívánja azt is, hogy megjegyezzük: a jelenlegi katolikus egyházfő, I. Ferenc pápa a Halálbüntetést Ellenzők Nemzetközi Bizottságának küldött levelében egyértelművé tette: semmi sem igazolhatja a halálbüntetés alkalmazását⁵.

A morális megfontolásokon és kriminológiai vélekedéseken túl érdemes a jogi környezetet, vagyis a halálbüntetés esetleges bevezetésének effektív megvalósíthatóságát is vizsgálnunk. A halálbüntetés visszaállítását nemzetközi egyezmények tiltják Magyarország számára. Ezek közül a legfontosabbak a Római Egyezmény és annak 6. kiegészítő jegyzőkönyve, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának az ENSZ Közgyűlése XLIV. ülészakán, 1989. december 15-én elfogadott Második Fakultatív Jegyzőkönyve. Az EU-tagság de facto összeegyeztethetetlen a büntetési forma visszaállításával. Ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy noha Európában Fehéroroszországon kívül sehol nem alkalmazzák a halálbüntetést, 2012 májusáig volt olyan EU-tagállam is (Lettország), ahol de jure továbbra is életben tartották a halálbüntetés intézményét, bár az csak rendkívüli körülmények között (háborús időszakban elkövetett gyilkosságok) volt alkalmazható. Szintén érdekes, hogy a világon egy évtized alatt harmadával csökkent a halálbüntetést alkalmazó országok száma, miközben a legtöbb kivégzést rendszerint Kínában

---

² A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága 2014. május 20-án kihirdetett ítéletében kimondta, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizáró (a felülvizsgálat lehetőségét elvető) tényleges életfogytiglani szabadságvesztés az Emberi Jogok Európai Egyezményébe ütközik. Az AB 2014. július 8-i határozatában az ún. három csapás kapcsán alaptörvény-ellenesnek minősítette, és 2013. július elsejére visszamenő hatállyal megsemmisítette a büntető törvénykönyv, valamint a halmazati büntetésekre vonatkozó jogszabályok egyes bekezdéseit.

³ Megdöbbenő, mit gondolnak a magyar egyházak a kivégzésről:

http://index.hu/belfold/2014/06/23/egyhazak_es_halalbuntetes/

⁴ Evangelium Vitae (1995. március 25.):

<http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=78>

⁵ Pope: 'Death penalty represents failure' – no 'humane' way to kill a person:

<http://www.theguardian.com/world/2015/mar/20/pope-francis-death-penalty-catholic-church-opposition>

(nincs nyilvános adat), Iránban, Szaúd-Arábiában, Irakban, és az Amerikai Egyesült Államokban⁶ hajtják végre. 2014-ben az alábbi országok tértek vissza a halálbüntetéshez: Jordánia, Szingapúr, Egyiptom, Fehéroroszország, Egyesült Arab Emírátsok, Egyenlítői-Guinea, valamint Indonézia, ahol drogcsempészek ellen alkalmazzák.

A magyar kormányfő legutóbbi megnyilvánulása tovább rontott a magyar kormány nemzetközi megítélésén (mind az Európai Parlament, mind az Európai Bizottság elnöke élesen felemelte a szavát – számos befolyásos európai politikussal együtt – ezzel magyarázkodásra és meghátrálásra kényszerítve Orbán Viktort.⁷ A magyar miniszterelnök nem késlekedett a válasszal: a halálbüntetésről legitim társadalmi vita folyik, ugyanakkor – sokat sejtető módon hozzátette – nincsenek tervek annak bevezetésére. A kormányzati kommunikációs stratégiák talán hatékony lépésnek tartották e vita „felmelegítését”, ám egyre valószínűbb, hogy a halálbüntetés témájával a Fidesz nem kifogja a szelet a Jobbik vitorlájából, inkább dagasztja azt, a radikálisok ugyanis parlamenti vitanapot kezdeményeznek a kérdésben. A kormánypártok így egy olyan diskurzusba folynának bele, ahol a szándékok hangoztatásán túl minden érdemi lépés tekintetében meg van kötve a jogalkotó keze. Ráadásul, ha „konzultálni” még lehetne is tematikus jelleggel halálbüntetés-ügyben, a vélemények becsatornázásának semmiképp nem lehetne jogilag kötelező erejű formát választani, hiszen a fentebb említett akadályokon túl fontos kitétel még, hogy hatályos nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségekről nem tartható népszavazás.⁸ E nemzetközi szerződések felmondása vagy megváltoztatásának kezdeményezése, illetve a szükséges Alaptörvény-változtatás nehezen felmérhető külpolitikai következményekkel járna.

Az Iránytű Intézet még 2012 decemberében végzett telefonos közvélemény-kutatást a halálbüntetés visszaállításának társadalmi támogatottságáról.⁹ A válaszadók abszolút többsége, 55 százaléka a halálbüntetés bevezetésének teljes támogatása mellett foglalt állást. A halálbüntetés megítélésének felmérésére kutatásunkban nyitott kérdést alkalmaztunk, válaszlehetőségek nem kerültek beolvasásra. Ennek eredményeképp a válaszadók további 11 százaléka adott hangot azon véleményének, miszerint csak speciális esetekben támogatná e

---

⁶ Az USA 32 államában továbbra is alkalmazható a halálbüntetés.

⁷ Orbán azt mondta Európának, nem tervezi a halálbüntetést:

http://index.hu/belfold/2015/04/30/lazar_janos_kormanyinfo6-tajekoztatoja/

⁸ Ün. tiltott tárgykörök: Alaptörvény, 8. cikk (3) bekezdés d) pont.

⁹ "Iránytű a magyar politikához" - A 2012. decemberi közvélemény-kutatásunk eredményei II.:

http://iranytuintezet.hu/iranytu_magyar_politikahoz_-_2012_decemberi_kozvelemeny-kutatasunk_eredmenyei_ii

Kutatásunk országos, 1000 fős reprezentatív mintára épült. A feldolgozott adatok megyei és regionális népességeloszlás, településtípus és településméret szerinti népességeloszlás, nemi és korösszetétel, valamint iskolázottság szerint tükrözik a 18 év feletti magyar lakosság véleményét (3,2 százalékpontos hibahatárral). A telefonos megkeresések 2012. december 3. és 16. között zajlottak.

büntetési forma bevezetését. A válaszadók 33 százaléka utasította el a bevezetést, további 1% pedig nem tudott állást foglalni a kérdésben. Régiók szerint vizsgálva a Közép-Magyarországon élők támogatták legkevésbé a halálbüntetést, ami elsősorban a budapesti adatoknak köszönhető. Az összes településtípus között legmagasabb arányban ugyanis a fővárosiak ellenzik a bevezetést, és mindössze 36 százalékuk áll az abszolút támogatás pártján. Legmagasabb arányban az 1000 fő alatti lélekszámú településeken támogatnák a halálbüntetést: e kistelepüléseken a halálbüntetés-pártiak aránya (a fenntartásokkal támogatókat is beleszámítva) megközelíti a 4/5-ös arányt. A bevezetés legnagyobb arányú támogatása elsősorban a dél-dunántúli, az észak-alföldi, valamint az észak-magyarországi régióban figyelhető meg.

A bevezetést iskolai végzettség szerint leginkább a felsőfokú oklevéllel rendelkezők ellenzik, az elutasítók e társadalmi csoportban többséget alkotnak. A legmagasabb iskolai végzettségként érettségivel rendelkezők körében az elutasítás aránya csupán az egyharmadot közelíti. A halálbüntetést iskolai végzettség szerint legnagyobb mértékben a maximum 8 általánossal rendelkezők és a szakmunkásképzőt végzettek támogatják. A halálbüntetés támogatói közt mindemellett felülreprezentáltak az alacsonyabb jövedelműek. Érdeemes összevetni a kormánypartok népszerűségének változását az egyes társadalmi szegmensekben az elmúlt időszakban, valamint azt a szempontot, hogy mely rétegek körében a leginkább népszerű a halálbüntetés visszaállításának gondolata. Érdekes következtetésekre juthatunk.

E-mail: kovacs.janos@iranytuintezet.hu

Honlap: www.iranytuintezet.hu

Blog: www.iranytuintezet.blog.hu

www.facebook.com/iranytuintezet

Telefon: +36-1-700-0760

Fax: +36-1-700-0770